

Dorota Siwor <https://orcid.org/0000-0001-5506-8334>
Uniwersytet Jagielloński
dorota.siwor@uj.edu.pl

Uwagi wstępne

Preliminary Remarks

Gdyby odnieść do literatury – zużytą już nieco – metaforę świata jako tkanki, łatwo byłoby wykazać, że dzieła, twórcy, ich działania spaja gdzieś wspólna ośnoga, sploty krzyżują się i łączą w mniej lub bardziej widocznych miejscach. Prezentowany Państwu zeszyt „Kontekstów Kultury” nie ma tym razem jednego wspólnego wątku. Zebrane w nim teksty dotyczą bardzo różnych kwestii, ale nie brakuje nici, które je spajają. Wszystkie zamykają się w przedziale literatury dwudziestowiecznej, a poszczególnych twórców łączą podobne fascynacje czy źródła inspiracji.

Rozpoczynamy od artykułu Thomasa Pfaua, który wychodząc od rozważań o czasie w ujęciu Martina Heideggera, analizuje na przykładzie wybranych utworów Rainera Marii Rilkego i T.S. Eliota stosunek liryki modernistycznej do eschatologii i transcendencji. Według autora w *Elegiach duinejskich* Rilkego dostrzec można nie tylko zapowiedź najistotniejszych motywów egzystencjalizmu, ale i zdystansowanie wobec nich. Z kolei rozważając *Cztery kwartety* Eliota, Pfau wspomina o koniecznej ramie eschatologicznej wszelkiej poezji. Namysł osadzony w kontekście filozoficznym i teologicznym prowadzi autora do formułowania wniosków o sile poezji jako narzędzia pozwalającego człowiekowi uchwycić istotę relacji czasu i bezczasu, skończoności i nieskończoności.

Wybitny znawca twórczości Josepha Conrada, Stefan Zabierowski, pisze o mało znanym epizodzie jego pozapisarskiej działalności. Artykuł „*Najmniej antypatyczną jest mi Austria*” (*Memoriał Josepha Conrada-Korzeniowskiego w sprawie polskiej z roku 1914*) przedstawia okoliczności powstania dokumentu i omawia wpływ trialistycznych koncepcji konserwatystów galicyjskich, przede wszystkim adwokata krakowskiego, doktora Teodora Koscha na stanowisko Conrada.

W podobnym przedziale czasowym, ale w kręgu zupełnie innych zagadnień, porusza się Anna Al-Araj, która zajmuje się fenomenem popularności utworów poetyckich Kazimierza Tetmajera wśród kompozytorów. Autorka wskazuje

możliwe przyczyny, dla których sięgano po wiersze poety. Wśród nich wymienia romantyczną uczuciowość, doskonałość warsztatową poezji oraz „muzyczne” ukształtowanie materii językowej. Tej ostatniej kwestii – uznanej za najistotniejszą z punktu widzenia poruszanego tematu – poświęca najwięcej uwagi, analizując „muzyczność” w kilku różnych aspektach: tematycznym, brzmieniowym i konstrukcyjnym.

Z kolei Aneta Płaza w szkicu *Czerwone buty i „bosość” stóp, czyli „substytut braku” w „Janie Tajemniku” Bolesława Leśmiana* odkrywa kanwę realiów, na której poeta buduje jedną ze swoich klechd. Prezentując jej bohatera, autorka analizuje filozoficzne konteksty utworu i charakteryzuje Leśmianowską ontologię. Perspektywę poznawczą ukazaną w utworze sytuuje w kontekście zagadnienia braku – jako elementu definiującego doświadczenie człowieka w zeknieniu z zagadką bytu.

Czerpanie inspiracji z kultury ludowej łączy Leśmiana i Stanisława Vincenza. Jan A. Choroszy przypomina twórczość autora *Na wysokiej połoninie*, sytuując ją w obrębie tradycji kresowej jako dzieło szczególne i oryginalne. Spojrzenie z dzisiejszej perspektywy uświadamia wartość – tak ważnych dla Vincenza – wieloetniczności i wielojęzyczności mieszkańców Kresów dla budowania kulturowego bogactwa tego regionu. Autor artykułu analizuje eseje o tematyce kresowej, akcentując znaczenie kultury huculskiej, pozytywnie rozumianej prowincjonalności, wreszcie „polifonicznego” charakteru tamtejszej rzeczywistości, która ukształtowała poglądy pisarza.

Barbara Tomalak omawia zagadnienia poruszane w książce *Tropy mitu i rytuału*, takie jak mit, mityzacja i mitologizacja świata przedstawionego w badanych utworach. Prezentuje je w kontekście teorii badawczych dotyczących mitu, analizuje też koncepcje interpretacyjne autorki publikacji. Polemizuje także w kwestii doboru wykorzystywanych w książce elementów teorii.

W zeszycie znalazła się również interesująca rozmowa z Anną Frajlich, polską poetką, wykładowczynią na Uniwersytecie Columbia, od półwiecza mieszkającą w Ameryce. Przeprowadzony przez Macieja Wcisłę wywiad *Spotkania za oceanem* koncentruje się wokół postaci Józefa Wittlina, relacji z jego bliskimi, a przede wszystkim inspiracji jego twórczością. Annę Frajlich łączy z pisarzem także rodzinne miasto obojga, któremu pisarz poświęcił esej *Mój Lwów*. Ciekawie edytorsko czwarte wydanie słynnego esaju o Leopoldzie prezentuje w swej recenzji Maciej Wcisło. Na koniec Radosław Jakubczyk pisze o książce Lucjana Puchalskiego, *Zmyslenie i miłość. O listach Goethego do Charlotty von Stein*, wskazując na dominantę rozważań autora – kwestię autokreacji.

Dorota Siwor
Redaktor prowadząca zeszytu